

The Journal of Academic Social Science Studies

International Journal of Social Science

Volume 5 Issue 4, p. 183-187, August 2012

“Ayrılır Kıbrıs’tan Aşk, yola çıkar”:

**ESKİ VE YENİ ARASINDA ROMANSAL(1) BİR GEÇİŞİN
ÖYKÜSÜ**

TRANSITION BETWEEN THE OLD AND NEW STORY OF A NOVELISTIC

Dr. Şevket ÖZNUR

Yakın Doğu Üniversitesi, Türk dili ve Edebiyatı Bölümü

Dr. Ejdan SADRAZAM

Yakın Doğu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Abstract

In this article, the transition from the past values of judgment to the new living forms is analyzed. Cervantes era’s contradictions were reflected by his most popular work of art: Don Quijote. The following part is about social reality, which can be discovering at a poet connected with Cyprus in Don Quijote.

Key words: Don Quijote, Cervantes, İnebahtı War, Cyprus.

¹ Romantik yapıt, öznenin özerkliğini ve arzunun kendiliğindenliğini yücelten yapıttır; romansal yapıt da bu yüceltimi kurcalayan ve deşen, aldanışın mekanizmalarını gösteren ve böylece arzunun dolayımlanmış niteliğini açığa çıkartan yapıttır.

Öz

Bu makalede geçmişin değer yargularından yeni yaşam tarzlarına geçiş çözümlenmiştir. Bu bağlamda bu çözümleme romancıların babası ve ilk usta olarak kabul edilen Cervantes’in, çağının çelişkileri onun en popüler sanat eseri olan Don Quijote tarafından yansıtılmaktadır. Modern batı edebiyatının en önemli çalışması olarak ele alınan kitabın ikinci bölümünde yer Pyramus ve Thisbe adlı Sonnetten yolla çıkarak Don Quijote’nin Kıbrıs’la ilgili keşfedilebilecek toplumsal gerçekliği irdelenmektedir. Ayrıca Türkçedeki en doğru çeviri olarak kabul edilen Roza Hakmen’in çeviri metninden yola çıkılarak eserdeki sone incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler:Don Quijote, Cervantes, İnebahtı Savaşı, Kıbrıs.

Don Quijote romanın yaratıcısı Miguel de Cervantes Saavedra 1547 ile 1616 yılları arasında yaşamıştır. Onun yaşadığı çağ, soylu şövalye ideal tiplemesinin egemen ideoloji içerisinde ağırlığını giderek yitirdiğini, diğer bir anlatımla yeni ideallerin eskisinin yerini aldığı; burjuvazinin toplumun her alanında yükselişe geçtiği bir dönemdi. Cervantes bu değişimi, romansların yozlaşmasında açıkça görmektedir. Don Quijote romanı yazmasındaki amacı da işte eskinin artıkları durumundaki uydurma ve saçma öyküleri insanların gözünden düşürmekti: “...Benim tek isteğim, şövalye kitaplarının uydurma, saçma öykülerini, insanların gözünden düşürmekti; benim gerçek Don Quijote’nin öyküleri sayesinde tökezlemeye başladılar bile; hiç şüphe yok sonunda yere kapaklanacaklar. Vale”⁽²⁾. Bunun bir ölçüde, güçlenen yeni toplumsal eğilimler ve sınıf karşısında eski ideallerin yergisi olduğunu söyleyebiliriz. Yaratılan Don Quijote karakteri, tam da ideal ile gerçek; eski ile yeni arasındaki gerilimle kendi kaybeden, “geçmişte kalmış” soylu şövalye tipini yeniden yaşamaya çalışan bir hayalperesttir. Bunu açıkça onun kahramanca işler yapma sevdasından, eziyet çekenlere yardım etme ve hainleri cezalandırma isteğinden veya aşkı için dünyaya ün salmaya çalışan maceracı kişiliğinden anlayabiliriz.

Eserin bütünü La Mancha ovalarında geçmişe özlemini, geçmişi bugünde yaşayarak at süren bir maceracıya ayrılmışsa da eserin tüm dokusuna trajikomik bir gerçeklikle acı bir ironi hakimdir. O kadar ki, Don Quijote bu gerçeği fark ettiğinde bu dünyadan ayrılmayı seçmekte duraksamayacaktır. Benzer bir ironiyi, Samsatlı Lukianos’un 2.ci yüzyılda günü geçmiş Yunan Tanrılarını yeniden canlandırmaya çalışmasında görebiliriz.

Diğer tüm edebi değerleri yanında, olağanüstü ile varolanı zihnimizde duru bir resme dönüştürme başarısı, eserin gerçekçiliğinin de sırrıdır. Kuşkusuz bireylerin düşünüş ve davranış biçimleri nasıl o toplumun egemen ideolojisi ile koşullu ise yazın metinleri de egemen düşünce yapıları ile şekillenir⁽³⁾. Ne var ki, bu genel gerçeklik tasarımının- her şeyin aslında gerçekliğin bir parçası olması- ötesinde eseri gerçekliğe bağlayan daha sıkı bağlar vardır. Bunun edebi boyutu o güne kadar varolan tüm yazın geleneği ile hesaplaşmaya girişerek, hem hepsi ve hem de hiçbiri olan yeni tarz *novus modus* yaratmasında görülebilir ki, bugün Don Quijote kabul edilmesinden de bu anlaşılabilir. Don Quijote’nin yeniliği çok şaşırtıcı bir egzersizden, eskinin sonuna dek tüketilmesinden kaynaklanıyordu⁽⁴⁾. Ama diğer

² Miguel de Cervantes Saavedra, **La Mancha’lı Yaratıcı Asilzade Don Quijote**, Çev. Roza Hakmen, Şiirler: Ahmet Günten, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1995, ss.885-6

³ Jale Parla, **Don Kişot’tan Bugüne Roman**, İletişim, İstanbul, 2000, s.39

⁴ A.e.,s.53

tarafından eser, toplumsal dokunun ve kişisel deneyimlerin bir yansıması olarak ideolojik köhnemişliğin gerçekliğini deşifre etmektedir. Dünya değişiyordu ancak bu değişim görülmemek istenmiyordu... İspanya, Avrupa'daki ekonomik canlanmaya yardımcı olacak ve kapitalizmin zaferini kolaylaştıracak önemli roller de üstleniyordu: Yeni Dünya'dan akan altın ve gümüş, o güne kadar görülmemiş bir yenilenmenin itici gücü olmuş; sonra bu gelirlerin azalması ile ekonomik krizler yaşanmaya başlanmıştır. Feodalizm henüz toplumsal yapıya hakim olmayı sürdürmektedir. Paranın değerinin düşürülmesi ile deflasyon politikaları birbiri ardınca uygulanmış, birinci politika fiyatları havalara fırlatmış, diğeri yerlerde sürdürmüştür. Bu dalgalanmalar İspanyol ekonomisine büyük darbeler vurmuştur.⁽⁵⁾

Diğer taraftan İspanya'da resmi ideoloji, hala bütün dünyayı İspanya kralının hükümdarlığında Katoliklik altında birleştirme peşindeydi. Bizzat Cervantes, kralın ordusuna hizmet ederek bu büyük idealin gerçekleşmesi için savaşmamış mıydı? 1571'de İnebahtı deniz savaşında Türklerle savaşırken sol elini kaybeden, 1575 ile 80 yılları arasında Cezayir'de esir olan Cervantes için nesnellik resmi ideolojinin iddiasından çok daha gerçek olmalıydı. Cervantes'in yaşadığı deneyimler, kah günlük dilin yalın gerçekliğinde kah usta işi sonelerin dizlerinde dile geliyordu.

Don Qujote karakteri, yaşadığı topluma ters düşen; cesareti, azmi, adalet ve eşitlik uygulama rağmen sürekli yenilgilere uğrayan, dışlanan, anlaşılmayan, sık sık alay edilen yabancılaşmış bir bireydir. Şövalyelik tutkusu bize adeta cin çarpmışlık olarak sunulur⁽⁶⁾. Geçkin ideallere sadık kalıp bugüne uyum sağlamama konusunda direnmesine karşın, o kendinin ne olduğunu da farkındadır: "Ben ne olduğumun farkındayım... ne olabileceğimin de"⁽⁷⁾. Yalının özü yalancının gerçeği kendisine saklamakta olduğu hakikate aslında tam anlamı ile sahip olduğu varsayımına dayanır⁽⁸⁾. Don Qujiote, bir hayal ürünü olsa da gerçeğe yakın bir yalan olmasına özen gösterilmiştir: " Bir yalan gerçeğe ne kadar benziyorsa o kadar iyidir; muhtemel ve mümkün olana ne kadar yakınsa o kadar hoşta gider"⁽⁹⁾. Ama Cervantes, kesin ve doğru olması gereken, taraf tutmayan, ne çıkarın, ne korkunun, ne hazzın, ne sevginin saptırmaması gereken bir tarihçi de değildir. Buna karşın o da gerçekliğin kaynağı olan tarihin dışında değildir. Birinci Kitabın 11.ci bölümünde resmi ideolojinin bakışını Altın Çağ metaforu ile ifade eden Cervantes, şöyle der: " Eskilerin altın çağ dedikleri ne mutlu bir çağmış, ne mutlu yüzyıllarmış ... O çağda her şey ortaktı; günlük besini elde etmek için kimsenin tatlı olgun meyveleri ile kendisine davet eden sağlam meşelere elini uzatıp koparmaktan başka bir iş yapmaları gerekmezdi. Olağanüstü bolluktaki duru pınarlar, ırmaklar insanlara lezzetli, berrak sular sunardı. Kayaların yarıklarında, ağaçların oyuklarında, çalışkan ve becerikli arılar cumhuriyetlerini kurarlar, hiçbir çıkar gütmenden , uzanan her ele, tatlı emeklerinin mahsulünü bağışlarlardı ... O zamanlar sadece huzur, sadece dostluk, sadece uyum vardı; ... O zamanlar, ruhun aşkla ilgili kavramları, tıpkı algılandıkları şekilde , basitçe, safça ifade edilir, daha şatafatlı olsun diye yapmacıklı, dolambaçlı laflar

⁵ Herbert Heaton, **Avrupa İktisat Tarihi- İlkçağdan Sanayi Devrimine**, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Kitapevi, Ankara, 1995, s.239

⁶ René Girard, **Romantik Yalan ve Romansal Hakikat,- Edebi Yapıda Ben ve Öteki**, Çev. Arzu Etensel İldem, Metis Yayınları, İstanbul, 2001, s.233

⁷ Miguel de Cervantes Saavedra, ,s.72

⁸ Orhan Koçak, René Girard, **Romantik Yalan ve Romansal Hakikat,- Edebi Yapıda Ben ve Öteki** için sunuş, s.18.

⁹ Miguel de Cervantes Saavedra, ,s.407

aranmazdı. Gerçekliğe ve içtenliğe, yalan ve kötülük karışmazdı. Adalet kendi amaçlarını güder, şimdi olduğu gibi çıkar ve iltimas amacıyla bulandırılmaya, lekelenmeye, hırpalanmaya cesaret edilemezdi. Gelişigüzel yargı alışkanlığı, henüz yargıçların kafasına yerleşmemiştir, çünkü o zamanlar yargılanmaya gerek yoktu. Bakireler ve namus, söylediğim gibi, istedikleri yerde, tek başlarında yabancıların arsızlığı ve şehveti tarafından lekelenme korkusu olmadan , dolaşırlardı; bakireliklerini kendi istek ve iradeleri ile yitirirlerdi. Oysa şimdi iğrenç çağımızda hiçbir bakire emniyette değil, Girit labirenti gibi bir labirentin içerisine kapanıp gizlense bile; çünkü orada çatlaklardan ya da havadan ,lanet olası ısrarın zoruyla aşk hastalığı içerisine sızır ve inzivada olmasına rağmen mahvına neden olur. Onların emniyeti için, zaman geçtikçe ve kötülük arttıkça gezgin şövalye tarikatı kuruldu...”⁽¹⁰⁾ Şövalye tarikatı, yeni kötülüğe karşı her zaman iyiyi savunacak ve galip gelecektir. Altın Çağ’ı düşünmek ile bir idealle mevcut düzeni karşılaştırmayı ve bu düzenin değiştirilmesi gereken bozuk yanlarını sergilemeye sağlayacağı düşünülebilir⁽¹¹⁾. Oysa Cervantes’in eseri bu savın tam tersini bize kanıtlayacaktır. Mahzun yüzlü şövalyenin varyetesi içerisinde aşk ve iyilik Altın Çağ ile birlikte yok olup gitmiş; ya da var olduğu sanılanlar gerçeklik karşısında erimiştir.

Cervantes üzerinden derin bir etki bıraktığına inandığımız, deneyimlerimizden biri olan 1570 yılındaki Lefkoşa’nın düşüşüne ilişkindir. Evet ne şanslıyız ki, Cervantes o ünlü eserinde bir sone ile Kıbrıs’a da bir yer ayırmıştır ki, burada hem yazarının kendi gerçekliğinin esere yansımaları ve hem de resmi ideolojinin beyhudeliğini sergilemektedir. Eski Yunan’dan beri bir aşk adası olarak bilinen Kıbrıs, Altın Çağ’daki özgürlüğünü aşkın adayı terk etmek zorunda kalması ile yitirmiştir:

“Genç ve güzel kız yıkar,
Deler Pyramus’u duymak için duvarı,
Görmek için o dar, inanılmaz yarığı,
ayrılr Kıbrıs’tan Aşk, yola çıkar.
Cesaret edemez ses fısıldar,
geçemez böyle dar bir boğazı,
Ama sevişir o delikte ruhları,
Çünkü kolayca buluşur bütün aşıklar.
Dayanılmaz oldu arzu,
çağırıyor kendi isteği ile ölümü tedbirsiz bakire,
hele bakın şu hikâyeye:
Ah ne tuhaf şey bu!
Öldürüyor, gizliyor, canlandırıyor ikisini de
Bir kılıç, bir mezar, bir hatıra tek hamlede”.⁽¹²⁾

Pyramus, Yunan mitolojisinde Thisbe ile yaşadığı aşkla tanınan genç bir babillidir. Sevdiğini beyaz bir dut ağacının altında beklerken Thisbe ağzı kanlı dişi bir aslanın geldiğini

¹⁰ A.e. ,ss.101-2

¹¹ Cemal Bali Akal, **Modern Düşüncenin Doğuşu- İspanyol Altın Çağı**, Dost Kitapevi, Ankara, 1997,ss. 248-9

¹² Miguel de Cervantes Saavedra, s.558

görür; başörtüsünü orada bırakarak kaçır, hayvan da bunu parçalar. Pyramos kanlı başörtüsünü bulur ve Thisbe'yi öldü zannederek, kendisini öldürür. Bu olaydan sonra yaşamak istemeyen Thisbe de kendini vurur. Tanrılar da onları akarsuya dönüştürür. Genç ve güzel kızın Pyramus'un çılgınlıklarını duymak veya Pyramus'u öldüren yarığı görmek için çeperini yıkmayı, delmesi, bir yandan Altın Çağda bakirelerin bakireliklerini kendi istek ve iradeleri ile yitirmesi olarak düşünülebileceğini hesaba katsak bile, aşkın elden kaçması; ya da o güne kadar Katolikliğin doğudaki en son kalesi konumundaki Kıbrıs'ın kaybedilmesi olarak da yorumlanabilir. Ve Aşkın ya da eskinin geriye dönemeyeceği sesinin kısılması ya da dar bir boğazı geçememesi ile ortaya konulur. Artık Demir ya da Yeni Çağ başlamıştır: Bu çağda Girit labirenti gibi bir labirentin içerisine kapanıp gizlense bile hiçbir bakire güvende değildir. Çatlaklardan ya da havadan aşk hastalığı içerisine sızır ve kolayca buluşur bütün aşıklar. Ama bu öyle tuhaf bir şekilde oluyor ki, bir yandan eskiyi öldürüp unutulmak için gizlerken, diğer yandan tek bir hamlede yeniyi canlandırıyor.

KAYNAKÇA

- AKAL, Cemal Bali, **Modern Düşüncenin Doğuşu- İspanyol Altın Çağı**, Dost Kitapevi, Ankara, 1997.
- GİRARD, René, **Romantik Yalan ve Romansal Hakikat,- Edebi Yapıda Ben ve Öteki**, Çev. Arzu Etensel İldem, Metis Yayınları, İstanbul, 2001.
- HEATON, Herbert, **Avrupa İktisat Tarihi- İlkçağdan Sanayi Devrimine**, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Kitapevi, Ankara, 1995.
- KOÇAK, Orhan, **Romantik Yalan ve Romansal Hakikat,- Edebi Yapıda Ben ve Öteki için sunuş**.
- PARLA, Jale, **Don Kişot'tan Bugüne Roman**, İletişim, İstanbul, 2000.
- Miguel de Cervantes Saavedra, **La Mancha'lı Yaratıcı Asilzade Don Quijote**, Çev. Roza Hakmen, Şiirler: Ahmet Günten, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1995.
- SAAVEDRA, Miguel de Cervantes, **La Mancha'lı Yaratıcı Asilzade Don Quijote**, Çev. Roza Hakmen, Şiirler: Ahmet Günten, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1995